

Nilgün Arısan Eralp¹

AB Çalışmaları Merkezi Direktörü

KIBRIS'TA İKİ DEVLET: KONFEDERASYON?

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) 19 Ekim'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini Cumhurbaşkanı aday, Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Başkanı Sayın Tufan Erhürman, açık ara farkla kazandı. 13 Kasım'da Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüşen Erhürman, 20 Kasım Perşembe günü de Kıbrıs Rum Kesimi Lideri Nikos Christodoulides ile bir araya gelecek.

KKTC Cumhurbaşkanlığı seçiminde Erhürman'ın öne çıkmasını sağlayan temel etkenlerden biri, Kıbrıs Türk halkının uzun süredir içinde bulunduğu izolasyonlardan ve çözümsüzlükten duyduğu derin bıkkınlıktı.

Kıbrıslı Türkler, uluslararası alanda Türkiye dışında hiçbir ülke tarafından tanınmamanın yarattığı dışlanmışlık hissinden artık yorulmuş durumdalar. Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik en kapsamlı barış planı olan Annan Planı'nın ve Crans-Montana'da yürütülen müzakere sürecinin Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından desteklenmesine rağmen Kıbrıslı Rumlar tarafından engellenmesinin ardından savunulan iki devletli modelin de bu sorunlara bir çözüm getirmediği giderek daha net görülüyor. Bu nedenle Kıbrıslı Türkler, iki devletli çözümün de mevcut sıkışmışlığı ve yalnızlığı ortadan kaldırmayacağı kanaatindeler.

Son olarak 4 Nisan 2025'te, AB-Orta Asya Devletleri zirvesine katılan Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın, AB ile imzaladıkları ortak bildiride, KKTC'nin kurulmasını kınayan ve tanımama çağrısı yapan BM Güvenlik Konseyi'nin 541 ve 550 sayılı kararlarına bağlı kalacaklarını açıklamaları, tabiri caizse bardağı taşıran son damla oldu. Söz konusu ülkelere Tacikistan hariç dördünün, KKTC'nin gözlemci sıfatıyla katıldığı Türk Devletleri Teşkilatı'nda (TDT) bulunmaları ve 21 Mayıs'ta

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1155>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

gerçekleştirilen bir sonraki TDT toplantısına KKTC'nin çağrılmadığı da dikkate alındığında iki devletli çözümde ısrarın artık KKTC ve Kıbrıslı Türkler açısından olumlu bir sonuç yaratmayacağı açık biçimde ortaya çıkmış durumda.

Öte yandan, iki devletli modelde ısrar eden Türkiye ve KKTC'nin bu tutumu, uluslararası toplum nezdinde çözümsüzlüğü savunuyormuş gibi bir algı yaratırken aslında çözüm konusunda isteksiz olmasına rağmen söylem düzeyinde çözümü savunan Christodoulides'i adeta bir "barış elçisi" konumuna taşımış durumda. Bu algı değişiminin yarattığı fırsat ortamından başta İsrail olmak üzere bölgedeki diğer aktörlerin de yararlanması sonucunda, yalnızca KKTC değil, Türkiye de bölgedeki enerji ve savunma iş birliklerinin dışında bırakılmış bulunuyor.

KKTC Cumhurbaşkanı Tufan Erhürman'ın Çözüm Yaklaşımının Parametreleri

Sayın Erhürman, öngördüğü önkoşullu çözüm modelini çeşitli vesilelerle şu şekilde dile getirmektedir:

1. BM parametrelerinden biri olan siyasi eşitlik, dönüşümlü başkanlık ve devlet kurumlarında Kıbrıslı Türklerin veto hakkını da içerecek şekilde sürecin olmazsa olmazı olacak;
2. Müzakereler açık uçlu olamayacak, önceden belirlenen ve bir yılı geçmeyecek bir takvime dayalı olarak sürdürülecek;
3. Görüşmeler sonuç odaklı olacak; tarafların üzerinde daha önce anlaştıkları konulara geri dönülmeyecek;
4. BM, müzakereler başlamadan önce, sürecin- özellikle de Rumların geçmişte olduğu gibi yaptıkları engellemeler sonucunda- başarısızlığa uğraması durumunda, doğrudan ulaşım, doğrudan ticaret ve doğrudan teması (3D) içerecek şekilde Kıbrıslı Türklerle uygulanan izolasyonların kaldırılmasına ve statülerinin netleştirilmesine ilişkin garanti verecek;²
5. Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlüğü tartışmaya açılmayacak.

Deneyimli gazeteci Kıbrıslı Yusuf Kanlı'nın da yazdığı gibi³ *"Erhürman'ın yaklaşımı, müzakereyi bir diplomatik ritüel olmaktan çıkarıp somut sonuçlara yönelen bir süreç haline getirmeyi amaçlıyor. Uzun yıllardır uluslararası alanda belirsizlik içinde yaşayan, kimliğinin aşıldığını hisseden Kıbrıs Türk toplumu için bu yaklaşım, yeni bir umut anlamına geliyor.*

Erhürman'ın temel iddiası şu: *"Egemenlik, tecrit edilerek değil, müzakere edilerek korunur."*

KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Erhürman'ın Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile Görüşmesi

İki Cumhurbaşkanı arasında 13 Kasım Perşembe günü gerçekleşen görüşmede taraflar Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin görüşlerini dile getirmişlerdir. Görüşme sonrası yapılan basın toplantısında, çözüm modeline ilişkin görüş farklılıkları ifade edilmiştir:

² Bu öneri 2004 yılında hazırladığı kapsamlı çözüm planı Kıbrıslı Rumlar tarafından reddedildikten sonra BM Kofi Annan tarafından yazılan Raporda da dile getirilmiş, ancak bu husus BM Güvenlik Konseyinde kabul edilmemiştir.

³ <https://yetkinreport.com/2025/10/17/kktc-yol-ayriminda-kibris-turk-seciminin-arkaplani/>

Erhürman, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ortak basın toplantısında yukarıda atıfta bulunulan yaklaşımından vazgeçtiği izlenimini vermemiş ve *"Bütün dünya bilmelidir ki Kıbrıs Türk halkı bu Ada'daki iki eşit kurucu ortakta biridir. Kıbrıs Rum halkının bu Ada'da ne kadar egemenlik hakkı varsa Kıbrıs Türk halkının da o kadar vardır ve Kıbrıs Türk halkı, egemenlik ve eşitlik haklarının ihlal edilmesine, görmezden gelinmesine, yok sayılmasına izin vermeyecektir"* şeklinde konuşmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan da *"Kıbrıs meselesine en gerçekçi çözümün Ada'da iki devletin bir arada var olmasından geçtiğine inanıyoruz"* sözleriyle dolaylı olarak "iki devletli çözüm" vurgusu yapmış ve "Ada'daki iki halkın barış, refah ve emniyet içinde yaşayabileceğine dair tutumumuzu koruyoruz; bu kapsamda samimi gayretlerimizi sürdüreceğiz" ifadelerini kullanmıştır.

Görüldüğü gibi, her ne kadar farklı görüşler dile getirilmiş olsa da Sayın Erdoğan'ın basın toplantısında kullandığı ***"Dilerim Kıbrıs Türkünün gösterdiği cesaret ve çözüm iradesini ilerleyen dönemde karşı taraftan da görebiliriz. Bunu mümkün kılabilmek için her zamanki yapıcı, sonuç odaklı, adaletli ve insancıl yaklaşımımızı Kıbrıs Türk halkı ile birlikte sürdüreceğiz"*** ifadesinin ***"yapıcı bir muğlaklık"*** taşıdığı da gözlerden kaçmamış⁴, konuşmasında dile getirdiği ***"bugün artık çok daha farklı bir uluslararası konjonktürle karşı karşıyayız"*** sözleri de bu algıyı güçlendirmiştir.

Dolayısıyla Kıbrıs Rum tarafının çözüm sürecine yönelik tutumu netleştğinde liderlerin yaklaşımları daha da somutlaşacaktır; ancak Ankara'daki görüşmede Sayın Erdoğan ve Sayın Erhürman'ın mevcut söylemleri, belirli bir noktada uzlaşabilecekleri izlenimini vermiştir.

Erhürman Christodoulides görüşmesinden ne beklenebilir?

20 Kasım Perşembe günü yapılacak ve süresinin bir saat olacağı şimdiden duyurulan görüşmeden çözüme ilişkin somut bir gelişme beklemek gerçekçi olmayacaktır. Her ne kadar Rum lideri Sayın Christodoulides, Sayın Erhürman'la görüşmesi öncesinde yaptığı açıklamada Kıbrıs'ta müzakerelere hazır olduklarını ifade etse de son dönemde dikkatini daha çok Kıbrıs'ın 2026 yılının ilk yarısında üstleneceği Avrupa Birliği (AB) dönem başkanlığına yoğunlaştırdığı bilinmektedir.

Ancak görüşme öncesinde dikkat çeken bir diğer nokta, rasyonel bir çözüm ve müzakere çerçevesiyle masaya gelen Erhürman'ın tutumunun, bugüne kadar ***"çözüm isteyen taraf"*** görünümündeki Kıbrıslı Rum liderinin yaklaşımının Kıbrıslı Rumlar nezdinde bile sorgulanmasına yol açmış olmasıdır. Sayın Erhürman'ın Kıbrıs'ta kapsamlı bir çözüme yönelik ortaya koyduğu parametreler hakkında Rum tarafından şimdiye kadar resmi bir açıklama yapılmamıştır. Eğer, bir BM parametresi niteliği taşıyan siyasi eşitlik önkoşulu reddedilirse müzakerelerin başlamadan sona ereceği açıktır.

Bu arada, Rum tarafının müzakerecisi Menelaos Menelaou, görüşmelerin bir takvime bağlanmasına sıcak bakmadıklarını açıklamıştır. Oysa geçmişte yürütülen açık uçlu müzakere süreçleri, konuyla ilgili bir sonuca varılamamasında önemli rol oynayan faktörlerden biri olarak yaygın biçimde kabul edilmektedir.

⁴ Kutlay Erk, Cumhurbaşkanı Erhürman'ın Ankara Ziyaretine Dair..., Yenidüzen, 15 Kasım 2025, <https://www.yeniduzen.com/cumhurbaskani-erhurmanin-ankara-ziyaretine-dair-24672yy.html>

Sonuç olarak Rum tarafının müzakerelere başlamamak için Erhürman'ın ortaya koyduğu şartları doğrudan reddetmek yerine, süreci zamana yayarak istişare etme yolunu tercih etmesi, gerçekçi bir beklenti gibi görünmektedir. Söz konusu “zaman kazanma” eğiliminin arkasındaki etkenlerden biri de Güney Kıbrıs'ta Şubat 2028'de yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimleridir. Öte yandan bazı kesimler, Christodoulides'in resmi olmayan filli pozisyonunun mevcut statükoyu koruyarak sonuçsuz müzakerelerden yana olduğunu ileri sürmektedir.⁵

Bu nedenle mevcut koşullar altında en iyimser beklenti, taraflar arasındaki güveni geliştirecek ve ileride başlayabilecek olası bir resmi müzakere sürecine olumlu etki edebilecek bir ortamın yaratılmasıdır. Bu çerçevede geçiş noktalarının iyileştirilmesi ve yeni geçiş kapılarının açılması gibi somut adımlardan başlanarak barış eğitimi, çevre ve enerji konularında iş birliği yapılabileceği değerlendirilmektedir.

Nitekim Cumhurbaşkanı Erhürman da “*Kapsamlı çözüme yönelik bir müzakere masası varsa orada olacağız. O masa henüz kurulmadıysa Ada'daki iki halkın günlük hayatlarını kolaylaştıracak, güveni tesis edecek, ilerideki çözüme katkıda bulunacak çözümlerin üretilmesi için görüşme masasında olacağız*” demektedir.⁶

Nasıl bir Çözüm?

Orta ve uzun vadede Ada'da kalıcı bir çözüm sağlanabilmesi için, mevcut küresel ve bölgesel konjonktürde sadece Kıbrıs'taki iki tarafın çabalarının yeterli olmayacağı açıktır. Bugün artık net bir biçimde görülen gerçek şudur: “*Gazze savaşı, İsrail–İran gerilimi, Doğu Akdeniz'de enerji paylaşım hesapları ve Avrupa'nın güvenlik endişelerinin, Kıbrıs'ı yeniden stratejik denklemin merkezine yerleştirmiş olmasıdır*”.⁷

Her iki tarafta da statükodan memnun olan kesimlerin ikna edilmesi ve çözüm yönünde çaba göstermelerinin sağlanabilmesi için, mevcut jeopolitik konjonktürde Ada'da kalıcı istikrarın bölge istikrarı açısından taşıdığı önemin bilincinde olan uluslararası aktörlerin devreye girmesi zorunlu görünmektedir. Bu çerçevede, Rumların son anda masayı terk etmesi neticesinde sonuçsuz kalan Crans Montana sürecinde taraflar arasında müzakere edilen konulardan en “sorunlusu” gözüken “güvenlik ve garantiler”e ilişkin olarak, o dönemde Türk tarafının NATO gibi bir güvenlik şemsiyesini kabul etme eğilimini göstermesi önemlidir. Bununla birlikte uluslararası aktörlerin, başlaması muhtemel bir müzakere sürecinde bu konuya sahip çıkıp gündeme getirmeleri, sürece çok önemli bir katkı sağlayabilir. Bu husus, Kıbrıs Rum kesiminin NATO üyesi olma yönündeki talebi ile birlikte ele alınırsa çözüm yolunda önemli bir adım atılabilir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin Ada için öngörülecek rasyonel bir çözüme yapıcı katkı sağlayabilmesinin temel unsurlarından biri, enerji ve savunma alanındaki bölgesel iş birliklerine yeniden entegre edilmesidir. Zira Avrupa'nın güvenlik mimarisinde yer almak, Türkiye için büyük önem taşımaktadır.

“Nasıl bir çözüm?” sorusuna yanıt aranırken mevcut koşullarda Kıbrıs sorununun rasyonel çözümünün iki devletli model ile federasyon arasında bir yerde şekilleneceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Christodoulides'in selefi Nicos Anastasiades'in, 2013-2017 Crans

⁵ Fiona Mullen, Is the Cyprus problem paradigm changing?, Sapienta Economics, 21 March 2025

⁶ <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/deniz-kilislioglu/kibris-icin-dikkatli-ton-7483575>

⁷ <https://haber.kibris.com/yusuf-kanli-yazdi-kibrista-cozum-ya-da-cozum-donemi-acilmali-1025-2025-11-01.html>

Montana sürecinde, geniş yetkilerin iki kurucu devlette olduğu merkezi yönetimin ise sınırlı yetkilerle donatıldığı -kim çevrelerce konfederasyona yakın görülen- gevşek bir federasyon modelini Türk tarafına ilettiği bilinmektedir. Bu teklife verilen tepkinin, ise “*Eğer Rumlar gerçekten bu teklifte ciddiye Kıbrıs’ta çözümün çok yakın gözüktüğü*” şeklinde olduğu ifade edilmektedir.⁸

Dolayısıyla artık katı kavramlara takılıp kalmadan, Ada’nın ve bölgenin gerçeklerine uygun ve esnek bir çözüm modeli için çalışılması, daha makul, gerçekçi ve yapıcı bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

⁸ Makarios Drousiotis, Crime at Crans-Montana, Alfadi Publications, 2023, p.25.